

RELATIA ROMANIA-CUBA ÎN SECOLUL AL XX-LEA

Călin Mudrețchi

Relații Internaționale și Studii Europene

promoția 2021-2024

calin.mudretchi02@e-uvv.ro

ABSTRACT

Lucrarea de față explorează relațiile diplomatice, politice și culturale dintre România și Cuba în secolul XX, punând accent pe evoluția acestora în contextul Războiului Rece și al ideologiilor socialiste comune. Deși despărțite geografic și cultural, cele două state au reușit să dezvolte o cooperare strânsă, cooperare motivată de interese politice comune și de necesitatea de a-și afirma autonomia pe scena internațională. Această lucrare analizează vizitele oficiale reciproce, acordurile comerciale și colaborările politice care au consolidat legăturile dintre România și Cuba, dar și modul în care influențele externe, în special Uniunea Sovietică, au modelat aceste relații. De asemenea, lucrarea reflectă asupra impactului pe termen lung al acestor legături și asupra modului în care colaborarea bilaterală a evoluat în secolul XXI, într-un context geopolitic și economic global schimbat.

Cuvinte cheie: România, Cuba, acord comercial, socialism, comunism, secolul XX.

INTRODUCERE

Secolul XX a fost un secol plin de transformări la nivel global, punând relațiile internaționale într-o continuă mișcare, astfel evoluționând interacțiunile dintre state. În acest context, această lucrare își propune să exploreze o parte mai controversată și mai puțin cunoscută în relațiile internaționale și în istoria politică și culturală: relația dintre România și Cuba în secolul XX. La fel cum era globalizarea și inventarea internetului au deschis noi oportunități de comunicare și activism, această lucrare își propune să deschidă un nou capitol în înțelegerea relațiilor dintre cele două state, reflectând asupra influențelor reciproce și a schimburilor culturale și politice care au definit această relație.

Deși România a jucat un rol aproape inexistent în criza rachetelor cubaneze, această criză a fost esențială în reorientarea politice externe și de securitate a României, provocând astfel schimbări semnificative în natura Războiului Rece atât regional, cât și global. De exemplu, criza rachetelor cubaneze a condus la campania României pentru dezarmarea nucleară și măsurile de consolidare a încrederii în cadrul Pactului de la Varșovia, precum și la rolul său central în apropierea sino-americană și în medierea relațiilor egipteano-israeliene¹.

Perioada post-Stalin a fost de asemenea crucială pentru România, deoarece, la 48 ore de la moartea lui Stalin, Gheorghe Gheorghiu-Dej a cerut ca toți sfătuitoarii sovietici care conduceau economia să predea funcțiile lor reprezentanților români și a insistat pentru închiderea întreprinderilor mixte sovieto-române, spunând că sunt comparabile cu instituțiile capitaliste².

Deși acest subiect este unul despre care rareori auzim, relația dintre cele două state, la vremea respectiva sub regimuri comuniste, oferă o perspectivă unică asupra modului în care două țări aparținând unor continente diferite, la o distanță de mii de km depărtare având culturi diferite au interacționat într-o perioada istorică agitată.

De asemenea, această lucrare va aborda și relația dintre Cuba și Uniunea Sovietică, pentru a putea înțelege contextul mai larg în care relația România-Cuba s-a dezvoltat. Comparând aceste legături, vom căuta să identificăm nu doar asemănările și diferențele, ci vom încerca să determinăm și natura și intensitatea cooperării Cubei cu cele două state.

Am ales să analizez acest subiect deoarece mă fascinează dinamica relațiilor internaționale,

Crisis <https://www.wilsoncenter.org/publication/romania-security-policy-and-the-cuban-missile-crisis>, accesat la data de 24.12.2023

² *Ibidem*.

¹ Larry Watts, *Romania Security Policy and the Cuban Missile*

mai ales în secolul al XX-lea. Relația dintre o țară din blocul estic și una din Caraibe prezintă într-adevăr un subiect unic și interesant. Sunt interesat de modul în care aceste două state, în momente critice, trecând prin perioade extrem de dificile și având atatea diferențe, au interacționat pe scena mondială.

În primul capitol al acestei lucrări, intitulat „Fundamente Teoretice ale Relațiilor Româno-Cubaneze în Secolul XX”, mă voi axa pe punerea în evidență a bazelor teoretice, concentrându-se astfel pe prezentarea și clarificarea terminologiei. Acest capitol constituie fundamentul teoretic, conturând atent cadrul conceptual și terminologiile esențiale pentru o înțelegere cât mai corectă a relației complexe dintre România și Cuba în secolul al XX-lea. Focalizându-se pe partea teoretică, acest capitol nu stabilește doar scena pentru o explorare mai profundă a subiectului, dar asigură și faptul ca cititorii vor dobândi cunoștințele necesare pentru a înțelege conceptele cheie relevante pentru subiectul lucrării.

Al doilea capitol al acestei lucrări, intitulat „România – Cuba”, urmărește să contextualizeze relația dintre cele două state, concentrându-se în special pe a doua parte a secolului XX, o perioadă marcată de evenimente istorice semnificative. Acest capitol explorează dezvoltarea relațiilor bilaterale dintre România și Cuba, subliniind influențele politice și strategice care au modelat aceste interacțiuni. În prima secțiune a acestui capitol, analizăm contextul istoric și evoluția politică a fiecărui stat, examinând modul în care ideologiile comuniste și democrațiile au influențat relațiile internaționale. Sunt prezentate vizitele oficiale, acordurile comerciale și de cooperare, precum și influențele exercitate de Uniunea Sovietică asupra ambelor state. De asemenea, se evidențiază colaborarea economică, schimburile culturale și politice, precum și impactul acestor relații asupra dezvoltării interne ale României și Cubei.

A doua secțiune a capitolului, intitulată „Acțiuni Diplomatie și Consulare”, se concentrează pe detalii specifice ale relațiilor diplomatice dintre cele două țări, începând cu primele contacte din 1919 și continuând cu stabilirea oficială a relațiilor diplomatice în 1960. Această secțiune descrie vizitele reciproce ale liderilor Nicolae Ceaușescu și Fidel Castro, discuțiile politice, și acordurile bilaterale semnificative, precum și rolul ambasadelor în dezvoltarea relațiilor bilaterale. În plus, se discută despre influența Uniunii Sovietice și despre modul în care alianțele strategice din cadrul blocului comunist au modelat colaborarea dintre România și Cuba.

Capitolul III, care reprezintă studiul de caz al lucrării, analizează relațiile dintre Cuba și România în secolul XXI, evidențiind adaptarea acestora la evoluțiile geopolitice și economice globale. În perioada post-Război Rece, cele două state au fost nevoite să facă față unor schimbări semnificative: România a trecut de la un regim comunist la democrație și economie de piață, în timp ce Cuba a continuat să urmeze principiile socialismului sub un regim comunist strict.

Acest capitol explorează cum, în ciuda diferențelor ideologice evidente, relațiile bilaterale dintre Cuba și România au continuat să se dezvolte și să prospere. Se va pune accent pe modul în care interesele economice și politice au prevalat asupra divergențelor ideologice, demonstrând că pragmatismul poate construi punți de cooperare și dialog. În special, se va examina rolul pe care România, ca membră a Uniunii Europene, l-a avut în diversificarea parteneriatelor economice și extinderea influenței sale globale, având Cuba ca partener strategic valoros.

Capitolul va analiza colaborările economice sprijinite de acorduri comerciale și de cooperare în diverse sectoare precum turismul, sănătatea, agricultura și energia, precum și impactul vizitelor oficiale și schimburilor diplomatice la nivel înalt. Astfel, studiul de caz va ilustra cum interesele pragmatice au permis menținerea și întărirea relațiilor bilaterale dintre cele două națiuni, subliniind importanța acestora în peisajul internațional contemporan.

CAPITOLUL 1

FUNDAMENTE ȘI PERSPECTIVĂ: CONTEXTUALIZAREA RELAȚIILOR ROMÂNNO-CUBANEZE ÎN SECOLUL XX

1.1. FUNDAMENTE TEORETICE ALE RELAȚIILOR ROMÂNNO- CUBANEZE ÎN SECOLUL XX

Pentru început, în contextul studiului relației dintre cele două state, este necesară cunoașterea și înțelegerea unor termeni-cheie din subiectul relațiilor internaționale. Următoarea secțiune are ca obiectiv prezentarea unor definiții clare a unor concepte fundamentale, precum: „guvern”, „acorduri comerciale”, „diplomație”, „comunism” dar și o scurtă introducere despre domeniul relațiilor internaționale.

„Relațiile internaționale”, ca domeniu de studiu, deschid un orizont vast și multidimensional în care se analizează interacțiuni ce depășesc granițele statelor naționale, implicând o gamă

largă de actori, de la organizații internaționale la corporații multinaționale și până la actori. Originea termenului „internațional” poate fi trasată înapoi la lucrările filosofului și juristului englez Jeremy Bentham la sfârșitul secolului al XVIII-lea, subliniind o tradiție bogată și evolutivă a studiului relațiilor dintre comunitățile umane. În centrul acestui câmp de studiu stă explorarea complexităților relațiilor dintre diversele entități politice și non-politice, subliniind nu doar interacțiunile guvernamentale, ci și influența semnificativă a factorilor nonstatali în configurarea dinamicii globale. Astfel, relațiile internaționale se extind pentru a include o multitudine de interacțiuni care variază de la comerțul internațional, schimburile culturale și educaționale, până la politicile de mediu și securitate globală.

Prin prisma acestui domeniu, devine evident faptul că lumea contemporană este interconectată și interdependentă în moduri care transcend frontierele naționale, cu implicații profunde asupra politicilor externe, economiei mondiale și chiar asupra vieții de zi cu zi a indivizilor. Studiul relațiilor internaționale, prin urmare, nu se limitează la analiza războaielor și a păcii, a conflictului și cooperării dintre state, ci se întinde și asupra rolului crucial jucat de actorii nonstatali, inclusiv ONG-uri, corporații transnaționale și mișcări sociale transfrontaliere, în modelarea peisajului internațional. Această abordare interdisciplinară încorporează perspective din istorie, economie, sociologie și drept internațional, reflectând complexitatea și diversitatea relațiilor globale.

În acest context, este de remarcat că relațiile internaționale nu se restrâng la o lume guvernată de decizii politice de la vârf, ci implică participarea activă a unei game largi de actori, inclusiv a cetățenilor obișnuiți, care contribuie la conturarea dinamicii globale prin alegerile și acțiunile lor zilnice. Fie că este vorba despre vot în cadrul alegerilor, achiziționarea de produse cu implicare internațională sau urmărirea știrilor mondiale, fiecare individ joacă un rol, chiar dacă aparent minor, în țesătura relațiilor internaționale. Acesta este un domeniu în continuă evoluție, reflectând schimbările și provocările epocii noastre, de la ascensiunea noilor puteri economice și politice la crizele globale de mediu și sănătate, cerând o înțelegere profundă și actualizată a modului în care comunitățile umane interacționează pe scena mondială³. Cum am menționat și mai sus,

acest domeniu se intersectează cu multe alte domenii, inclusiv științele politice, geografia, istoria, economia, dreptul, sociologia, psihologia și filozofia. Fiecare dintre aceste domenii aduce o perspectivă unică și esențială în înțelegerea dinamicii relațiilor internaționale⁴. Spre exemplu, științele politice analizează procesele de guvernare și relațiile de putere, geografia studiază geostrategia și resursele asupra politicii externe, istoria ne poate oferi context pentru relațiile actuale și cele istorice dintre state, economia se concentrează pe comerț și interdependența economică, dreptul reglementează interacțiunile prin tratate și norme internaționale, sociologia examinează impactul factorilor sociali și culturali, psihologia explorează percepțiile și comportamentele liderilor și a populației, iar filozofia aduce perspective etice și morale în analiza politicii internaționale.

Comunismul este o ideologie care este centrată pe crearea unei societăți fără clase și fără stat, în care toate proprietățile și resursele sunt deținute în comun. Provenind din diverse concepte anterioare de viață în comun, comunismul a fost dezvoltat în special de Karl Marx, care a imaginat o societate care funcționează după principiul „From each according to his ability, to each according to his needs”.

Această teorie implică proprietatea colectivă asupra mijloacelor de producție și urmărește să elimine clasele sociale și diferențele în avere. Abordarea lui Marx sugera o schimbare majoră și revoluționară de la sistemele capitaliste, la o dictatură care să treacă la un stat comunist complet, fără structură de stat.

În ciuda idealurilor sale înalte, comunismul a fost criticat dur deoarece ar putea duce la instabilitate economică și la nerespectarea libertăților individuale. Încercările istorice de a înființa state comuniste au evoluat adesea în regimuri autoritare, o abatere semnificativă de la viziunea inițială a lui Marx⁵.

Guvernul este definit ca sistemul prin care se exercită autoritatea politică și cu ajutorul căruia se administrează o țară sau o comunitate. Pot fi folosite mai multe noțiuni pentru a descrie un guvern, cum ar fi: democrație, monarhie, totalitarism. Într-o democrație, puterea se află în mâinile poporului, prin reprezentanți aleși, pe când într-o monarhie guvernarea este făcută de către un monarh, iar în totalitarism statul are

³ Hadrian Gorun, *Relații Internaționale În Secolul Al XX-lea: Concepte Fundamentale, Școli De Gândire, Repere Istorice* (Târgu Jiu: Academica Brâncuși, 2010), pp 7-17.

⁴ Robert Pfaltz Graff, Charles A. McClelland, *International Relations*, <https://www.britannica.com/topic/international-relations>, accesat la data de 01.01.2024.

⁵ Terence Ball, Richard Dagger, Daniel O'Neill, *Political Ideologies And the Democratic Ideal* (9th ed. Boston: Pearson, 2014) pp. 133-334.

control absolut asupra tuturor aspectelor vieții cetățenilor⁶. De-a lungul secolului XX, guvernele Cubei și României au trecut prin transformări majore. În Cuba, Revoluția Cubaneză și conducerea lui Fidel Castro au fost momente extrem de importante în istoria acesteia, perioade marcate de lupte care aveau ca scop independența față de influența Statelor Unite ale Americii și adoptarea socialismului⁷. În România, abdicarea regelui Mihai în anul 1947 a marcat începerea comunismului, perioadă care a fost caracterizată de cenzură și represiune. Comunismul în România avea să se încheie odată cu revoluția din 1989, care a repus România pe calea democrației. Aceste subiecte vor fi aprofundate în capitolele următoare, pentru o înțelegere mai clară a relației celor două.

„Diplomația este descrisă ca metoda stabilită de influențare a deciziilor și comportamentului guvernelor și popoarelor străine prin dialog, negocieri sau alte măsuri înafara războiului sau a violenței. Practicile diplomatice moderne sunt un produs al sistemului de state europene post-Renaștere. Istoric, diplomația însemna conducerea relațiilor oficiale între state suverane, iar în secolul al XX-lea, aceste practici diplomatice în Europa au fost adoptate în întreaga lume, astfel extindându-se⁸”. Esența diplomației dintre Cuba și România de-a lungul secolului XX a fost marcată de cooperare dar și de dialog, mai ales în anii 60-70, atunci când liderii Cubei și României s-au vizitat reciproc, Raul Castro în România în anii 1966-1967, Fidel Castro în România în anul 1972 și Nicolae Ceaușescu în Cuba în anul 1973, aceste momente fiind unele foarte importante din punct de vedere diplomatic, momente care au dus la încheierea unor acorduri atât economice, cât și privind transporturile aeriene civile⁹.

Tratatele comerciale sunt tratate bilaterale sau multilaterale de drept internațional public care au ca scop reglementarea condițiilor și stabilirea drepturilor reciproce în materie de comerț și alte activități comerciale între părți. Acestea constituie fundamentul relevant al dreptului economic internațional (dreptul economic internațional), care se bazează în mod

esențial pe dreptul tratatelor. Alte surse de drept internațional, în special dreptul internațional cutumiar, au o relevanță limitată, cu excepția, probabil, a normelor cutumiare procedurale, a răspunderii statelor și a normelor minime. Acestea au scopul de a spori schimbul de bunuri, servicii sau investiții între ele. Aceste acorduri pot fi întreprinse de către companii, organizații private, sau cum este în cazul nostru, de către națiuni. Acordurile în cauză sunt menite să promoveze dezvoltarea afacerilor părților implicate¹⁰. În principiu, relațiile comerciale dintre România și Cuba nu au fost întotdeauna tocmai bune, existând acorduri care nu au fost onorate nici în momentul de față de către Cuba, din cauza problemelor sale economice. Această situație a rezultat în datorii mari acumulate de Cuba către România, în special în ruble transferabile, a căror rambursare a fost respinsă de către autoritățile cubaneze din cauza dificultăților economice a acestora dar și din cauza lipsei de voință politică¹¹. În prezent, România are de recuperat o sumă uriașă de bani din partea Cubei, o sumă în jurul a 1.49 miliarde de ruble transferabile¹².

Teoriile relațiilor internaționale joacă de asemenea un rol foarte important în relația statelor, acestea ne pot ajuta înțelege modul în care funcționează sistemele internaționale, precum și modul în care națiunile se angajează unele cu altele și văd lumea. Acestea variază de la strategii liberale, centrate pe egalitate, la concepte realiste directe. Teoriile relațiilor internaționale sunt folosite de actorii relațiilor internaționale pentru a dicta direcția pe care un guvern o poate lua într-o problemă sau procupare politică internațională¹³. Acestea sunt definite printr-o diversitate de abordări de către autori diferiți: „teoriile explică legi formulate în baza unor constante sau a unor asociații posibile”, „teoriile abstractizează, generalizează, și află conexiuni”, „teoria ca tradiție a speculațiilor despre relațiile dintre state”, „teoria folosește observația în

⁶ Britannica, *Rome*, <https://www.britannica.com/topic/government/Rome>, accesat la data de 01.01.2024.

⁷ Teofil Teleuca, *Revoluția Cubaneză și primii ani ai conducerii lui Fidel Castro (1953-1962)*, <https://historia.ro/sectiune/general/revolutia-cubaneza-si-primii-ani-ai-conducerii-lui-565586.html>, accesat la data de 01.01.2024.

⁸ Chas.W.Freeman, Sally Marks, *Diplomacy*, <https://www.britannica.com/topic/diplomacy>, accesat la data de 01.01.2024.

⁹ Ambasada României în Republica Cuba, *Relații bilaterale – Scurt Istoric*, <https://havana.mae.ro/node/221>, accesată la data de 01.01.2024.

¹⁰ Matthias Oesch, *Commercial Treaties*, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1509>, accesat la data de 01.01.2024.

¹¹ Havana Times, *Can Cuba Choose To Not Pay Its Debt?*, <https://havanatimes.org/features/can-cuba-choose-not-to-pay-off-its-debt/>, accesată la data de 08.06.2024.

¹² Business Review, *Ceausescu's legacy: Romania has to recover loans of USD 776 million from Iraq, Libya, North Korea and third world countries, granted during the Communist regime*, <https://business-review.eu/investments/ceausescus-legacy-romania-has-to-recover-loans-of-usd-776-million-from-iraq-libya-north-korea-and-third-world-countries-granted-during-the-communist-regime-182660>, accesată la data de 08.06.2024.

¹³ Norwich University, *Key Theories of International Relations*, <https://online.norwich.edu/key-theories-international-relations>, accesat la data de 01.01.2024.

scopul testării unor ipoteze asupra lumii”, „teoria ca reprezentare a ceea ce lumea ar trebui să fie”, „teoria ca și critică ideologică a prezentului, prin care se propun căi alternative privind schimbarea, libertatea și autonomia umană” sau „teoria ca reflectare asupra însuși procesul de teoretizare, incluzând probleme epistemologice și ontologice”¹⁴. Așadar, teoriile relațiilor internaționale explică și testează ipotezele lumii internaționale, fie ca teorie a speculației dintre state sau de critici ideologice ale prezentului. Cele două mari orientări în teoria relațiilor internaționale sunt: realismul și liberalismul. Realismul se bazează pe perspectiva conform căreia politica internațională este o luptă pentru putere între state interesate. Ea se caracterizează printr-o viziune pesimistă asupra naturii umane și prin convingerea că conflictele internaționale sunt inevitabile. Acesta pune accent pe suveranitatea statelor, pe securitatea națională și pe necesitatea puterii militare. Statele acționează în mod rațional și sunt preocupate în primul rând de propria supraviețuire într-un sistem anarhic, în care nu există o autoritate centrală care să impună reguli sau norme. Raymond Aron a fost un sociolog și filozof francez, recunoscut pentru contribuțiile sale în domeniul relațiilor internaționale. Acesta s-a născut în 1905 în Paris și a criticat puternic comunismul. Acesta oferă o viziune complexă asupra relațiilor internaționale, argumentând faptul că, deși sistemul este anarhic, înțelegerea lui necesită mai mult decât recunoașterea luptei pentru putere. Subliniază faptul că relațiile internaționale trebuie analizate printr-o combinație de factori istorici, geografici, demografici și economici, care împreună formează contextul în care statele interacționează. Această perspectivă sugerează că echilibrul de putere este într-o constantă schimbare și trebuie evaluat în funcție de o gamă largă de variabile, nu doar prin prisma capacităților militare sau economice. De asemenea, explorează ideea conform căreia obiectivele statelor în arena internațională nu sunt uniforme sau simplu de definit. Aron argumentează că securitatea, puterea, gloria și ideologiile sunt obiective fundamentale eterogene, care nu pot fi reduse la un singur termen fără a distorsiona înțelesul uman al acțiunii strategice. Această perspectivă contrastează cu viziunile mai simple asupra motivațiilor statelor, sugerând că complexitatea reală a obiectivelor și strategiilor statelor trebuie înțeleasă pentru o analiză completă a relațiilor internaționale. Aron pune, de asemenea, accent

pe rolul dilemelor strategice în era nucleară, subliniind că armele nucleare schimbă fundamental natura conflictului internațional prin introducerea riscului distrugerii reciproce. Aceasta reprezintă o deviere semnificativă de la normele tradiționale ale războiului, întrucât capacitatea de a inflige daune semnificative devine un instrument de descurajare, mai degrabă decât de victorie militară. Prin aceste contribuții, Aron nu numai că se aliniază cu principiile de bază ale realismului, dar extinde și adâncește înțelegerea teoriei prin evidențierea complexității și diversității obiectivelor statelor, precum și prin analiza consecințelor introducerii armelor nucleare în politica internațională. Aceste perspective ne ajută să apreciem mai bine nu doar continuitățile din relațiile internaționale, ci și potențialele schimbări în echilibrul de putere și în strategiile statelor¹⁵.

Liberalismul este în schimb mai optimist, presupune că instituțiile, democrația și dreptul internațional pot contribui la atenuarea naturii anarhice a politicii internaționale. Liberalii sunt de părere că statele pot obține câștiguri reciproce prin cooperare și interdependență. Ei subliniază rolul organizațiilor internaționale, rolul actorilor nestatali dar și importanța legăturilor economice și a schimburilor culturale în promovarea păcii și a stabilității. Liberalismul se bazează pe convingerea că răspândirea democrației și a comerțului internațional poate duce la o lume mai pașnică¹⁶. Liberalismul, în contrast marcant cu realismul, oferă o viziune mai optimistă asupra posibilităților de pace și cooperare în politica internațională. Această teorie susține că instituțiile internaționale, democrația, și dreptul internațional pot atenua anarhia sistemului internațional și pot promova o ordine bazată pe reguli și norme acceptate mutual. Liberalii cred în capacitatea statelor de a colabora pentru a obține beneficii reciproce, subliniind importanța rolului organizațiilor internaționale, a actorilor non-statali, și a legăturilor economice și culturale în consolidarea păcii și a stabilității globale.

Pe baza acestei viziuni fundamentale, liberalii consideră relațiile internaționale ca fiind un teren propice pentru progres și transformare teleologică, punând un accent deosebit pe libertatea individuală și pe limitarea puterii statului în favoarea protejării drepturilor și libertăților cetățenilor. Această perspectivă

¹⁴ Scott Burchill, *Theories of international Relations* (ediția a II-a, Houndmills-Basingstoke-Hampshire, Palgrave, 2001) p. 1-28.

¹⁵ Martin Griffiths, *Relații Internaționale, Școli, Curente, Gânditori*, Ziuva, București, 2003, pp.17-23.

¹⁶ Bea Kylene Jumarang, *Realism and Liberalism in International Relations*, <https://www.e-ir.info/2011/07/02/realism-and-liberalism-in-modern-international-relations/>, accesat la data de 01.01.2024.

se extinde și la nivel internațional, unde se argumentează că, deși transferul constrângerilor democratice și al normelor de drept internațional poate fi dificil, este esențial pentru promovarea stabilității și păcii atât în relațiile dintre state, cât și în interiorul acestora.

În acest cadru, liberalii acordă o importanță deosebită democrației, interdependenței economice, și reglementării legale internaționale, fiecare dintre aceste elemente având potențialul de a influența pozitiv dinamica relațiilor internaționale, fie individual, fie în combinație. Această perspectivă a fost etichetată drept «idealism» sau «utopism» de criticii săi, în special în anii <20 și <30, dar prăbușirea Uniunii Sovietice și sfârșitul Războiului Rece au oferit liberalismului o nouă relevanță și oportunitatea de a reafirma tradiția intelectuală și importanța sa în studiul relațiilor internaționale.

Norman Angell, unul dintre gânditorii de seamă ai tradiției liberale, a argumentat în lucrarea sa „The Great Illusion” că interdependența economică între statele industrializate face războiul irațional din punct de vedere economic, o viziune care a fost adesea interpretată greșit ca o negare a posibilității izbucnirii războiului. În realitate, Angell a fost motivat de dorința de a contracara mentalitățile care favorizau politici contrare interesului public, argumentând pentru necesitatea unor noi modalități de rezolvare a conflictelor într-un mod care să păstreze avantajele interdependenței economice.

Liberalismul, astfel, se distinge prin angajamentul său față de promovarea unei lumi ordonate și pașnice prin mijloacele cooperării internaționale, dreptului internațional, și a valorilor democratice. Cu toate că se confruntă cu noi provocări în fața forțelor capitalismului global, liberalismul continuă să ofere o perspectivă valoroasă pentru înțelegerea și modelarea relațiilor internaționale într-un mod care favorizează pacea, stabilitatea, și prosperitatea mutuală. Această teorie, prin natura sa optimistă și prin accentul pus pe cooperare și progres, oferă un cadru important pentru analiza și soluționarea dilemelor contemporane din politica mondială¹⁷.

În practică, când vine vorba despre Cuba, politica externă a acesteia are elemente care pot fi analizate din perspectiva ambelor teorii. Istoric, aceasta a arătat mai mult tendințe realiste în alianțele strategice pe care le-a dezvoltat, într-o încercare de a-și menține independența de către influența Statelor Unite. Au fost instanțe în care Cuba a avut practici mai mult liberale, cum ar

fi participarea în diplomația internațională și comerț. Acestea au fost practicate mai mult în perioada post război-rece.

Un bun exemplu care poate evidenția practicile liberale în politica externă a Cubei este programul său extins de diplomație medicală. În ultimii cincizeci de ani, Cuba a trimis mii de doctori și de specialiști din domeniul medicinei în întreaga lume pentru a oferi ajutor medical, în special în țările în curs de dezvoltare. Această inițiativă nu numai că ajută la îmbunătățirea asistenței medicale în acele regiuni, dar și consolidează relația Cubei cu alte state datorită acestui fapt¹⁸. De asemenea, în timpul pandemiei de COVID-19, Cuba a oferit asistență medicală la mai multe state, consolidându-și astfel angajamentul de diplomație medicală. Această inițiativă nu este singura, Cuba a mai făcut mari eforturi și în alte crize globale, cum ar fi în epidemia de Ebola, în timpul exploziei de la Cernobîl, a oferit ajutor Indoneziei după tsunamiul din 2004 și multe altele¹⁹.

Un al doilea exemplu care demonstrează abordarea mai liberală a Cubei îl reprezintă reformele economice care au fost implementate pentru a moderniza modelul economic al țării. De la preluarea președenției de către Raul Castro, fratele mai mic al lui Fidel Castro, a existat un impuls semnificativ pentru actualizarea și liberalizarea economiei cubaneze, o mișcare menită să integreze reforme mai orientate spre piață. Aceste reforme aveau ca obiectiv acordarea unei autonomii mai mari întreprinderilor de stat pentru a îmbunătăți eficiența, raționalizarea subvențiilor sociale pentru a asigura sustenabilitatea serviciilor publice și multe altele. Aceste reforme urmăreau să atragă investiții străine pentru a stimula creșterea economică și integrarea în economia globală²⁰.

Un ultim exemplu care dovedește faptul că Cuba a adoptat de asemenea și practici liberale este participarea activă a Cubei în diferite organizații internaționale și interguvernamentale. Cuba a fost și este implicată într-o varietate de organizații internaționale și interguvernamentale care se aliniază la o abordare liberală a relațiilor

¹⁸ Stephen G. Waller, *Cuba's 50-Year Health Diplomacy Program: Lessons Learned for Global Health Engagement*, <https://academic.oup.com/milmed/article/182/1-2/1451/4099824?login=false>, accesat la data de 01.01.2024.

¹⁹ Hannah Todd, *Medical Diplomacy – Lessons From Cuba*, <https://www.thinkglobalhealth.org/article/medical-diplomacy-lessons-cuba>, accesat la 01.01.2024.

²⁰ Richard E. Feinberg, *The Cuban Economy – Progress, Challenges And Opportunities*, <https://www.brookings.edu/articles/the-cuban-economy-progress-challenges-and-opportunities/>, accesat la data de 01.01.2024.

¹⁷ Martin Griffiths, *Relații Internaționale, Școli, Curente, Gânditori*, Ziua, București, 2003, pp.97-104

internaționale, care pun accentul pe diplomatie și cooperare multilaterală.

Cuba este membră a Mișcării de Nealinie (MNA), organizare interguvernamentală care include state care s-au angajat să se opună și să nu coopereze cu orice bloc de putere majoră, lucru care subliniază poziția Cubei în menținerea unui proces decizional suveran și care promovează pacea printr-o voce colectivă²¹.

De asemenea, apartenența Cubei la Grupul celor 77 (G77) evidențiază eforturile sale de a-și spori cooperarea economică și sprijinul între țările în curs de dezvoltare. G77 a fost și este esențial în furnizarea unei platforme pentru ca membrii acesteia să își exprime interesele și să își sporească puterea economică pe scena mondială²².

Cuba demonstrează în continuare faptul că s-a folosit de practici liberale prin simplul fapt că este membră a Organizației Mondiale a Sănătății (OMS). Fiind membră OMS, Cuba este pusă în poziția de a împărtăși expertiză medicală, participă la inițiative globale de sănătate și colaborează la răspunsuri internaționale la probleme de sănătate publică, spre exemplu pandemia de COVID-19, cum am explicat mai sus. Acestă implicare subliniază angajamentul Cubei pentru cooperare multilaterală și dialog cu ceilalți membri internaționali în domeniul sănătății²³.

În plus, Cuba este membră în cadrul Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA), agenție care lucrează pentru a promova utilizarea pașnică a energiei nucleare. Această implicare indică angajamentul Cubei față de o cooperare internațională responsabilă în domenii critice de interes global²⁴.

Aceste exemple denotă faptul că politica externă a Cubei este totuși influențată puternic de o serie de practici liberale, demonstrând o deschidere și adaptabilitate importantă în contextul relațiilor internaționale. Participarea acesteia în diferite organizații, reforme economice orientate spre piață și diplomația medicală reflectă angajamentul Cubei de a coopera la nivel global și de a promova principii liberale. Aceste acțiuni nu doar că au consolidat relațiile

internaționale ale Cubei, dar au și îmbunătățit imaginea lor pe scena mondială. Prin aceste inițiative, Cuba demonstrează că, deși rămâne fidelă anumitor aspecte ale modelului său socialist, este, de asemenea, angajată în adoptarea și implementarea de politici care favorizează liberalizarea și deschiderea internațională. Astfel, Cuba confirmă că practicile liberale pot coexista și cu cele socialiste, oferind astfel un model cu flexibilitatea și adaptabilitatea în politica externă poate duce la progres și recunoaștere internațională²⁵.

În secolul al XX-lea, politica externă a României a prezentat de asemenea elemente ale realismului. În timpul Primului Război Mondial, decizia României de a se alătura Antantei a fost determinată de concentrarea asupra intereselor naționale, a securității și în speranța de a obține teritorii, obiectivul fiind teritoriile cu populație majoritar românească din Austro-Ungaria, în special Transilvania, Banat și Bucovina²⁶. Deși România avea mari influențe sovietice de-a lungul secolului XX, în timpul conducerii lui Nicolae Ceaușescu s-a pus mare accent pe prezentarea conducerii sale ca fiind distinctă și independentă de Moscova. În data de 21 august 1968, Nicolae Ceaușescu a condamnat public invazia Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia. Poziția acestuia față de situație, făcută publică, a fost văzută ca un act de sfidare împotriva Uniunii Sovietice. Condamnarea invaziei de către Ceaușescu a transformat imaginea acestuia într-o figură oarecum rebelă în cadrul blocului comunist, în special în România. Acest eveniment a fost semnificativ deoarece a fost pentru prima dată în istoria Pactului de la Varșovia când un stat membru s-a opus în mod deschis unei directive venite de la Moscova. Poziția lui Ceaușescu față de invazie a fost o demonstrație clară a urmăririi de către România a unei politici externe independente, distincte de dominația sovietică²⁷. În mare parte abordarea lui Ceaușescu în ceea ce privește conducerea nu a vizat doar afirmarea identității naționale a României, dar și distanțarea regimului său față de influența Moscovei²⁸.

²¹ World Data, *Member of the Non-Aligned Movement*, <https://www.worlddata.info/alliances/non-aligned-movement.php>, accesată la data de 20.04.2024.

²² Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "Group of 77." *Encyclopedia Britannica*, January 31, 2024, <https://www.britannica.com/topic/Group-of-77>, accesată la data de 20.04.2024.

²³ World Health Organization, *Countries*, <https://www.who.int/countries>, accesată la data de 21.04.2024.

²⁴ International Atomic Energy Agency, *List of Member States*, <https://www.iaea.org/about/governance/list-of-member-states>, accesată la data de 21.04.2024.

²⁵ Index Mundi, *Cuba International organization participation*, https://www.indexmundi.com/cuba/international_organization_participation.html, accesată la data de 21.04.2024.

²⁶ History, *Romania enters World War I*, <https://www.history.com/this-day-in-history/romania-enters-world-war-i>, accesată la data de 08.06.2024.

²⁷ Lavinia Betea, *Apoteoza lui Ceaușescu – 21 august 1968*, <https://historia.ro/sectiune/general/apoteoza-lui-ceausescu-21-august-1968-581884.html>, accesat la data de 01.01.2024.

²⁸ Mocanescu Alice, *Practicing immortality: Schemes for conquering 'time' during the Ceausescu era*, *Studies Ethnicity Nationalism*

CAPITOLUL 2

ROMÂNIA – CUBA

2.1. RELAȚIA ROMÂNIA-CUBA:
CONTEXT ISTORIC ȘI PERSPECTIVE

România are o geografie diversificată, fiind traversată de Munții Carpați și având ieșire la Marea Neagră, fiind astfel o țară pontică. În timpul secolului al XX-lea, a trecut printr-o perioadă tumultuoasă, fiind ocupată de trupele sovietice în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și devenind ulterior un stat satelit al Uniunii Sovietice. Această perioadă a fost marcată de o conducere autoritară și de centralizarea economiei. Cu toate acestea, spre finalul secolului al XX-lea, a avut loc revoluția din 1989, care a dus la căderea regimului comunist din România, producând tranziția spre democrație²⁹.

Cuba, în schimb, este o insulă situată în Caraibe, la intersecția Oceanului Atlantic, a Golfului Mexic și a Mării Caraibelor. Cuba este cunoscută pentru revoluția sa din 1959, condusă de Fidel Castro, care a transformat țara într-un stat comunist. Acest lucru a condus la o deteriorare rapidă a relațiilor cu Statele Unite, culminând cu embargoul economic care a afectat Cuba timp de multe decenii. Este important de menționat faptul că, deși s-a deteriorat relația cu Statele Unite, Cuba nu și-a pierdut vizibilitatea pe scena internațională. Dimpotrivă, Cuba a devenit un simbol al rezistenței anti-imperialiste și a revoluției socialiste, lucru care atras susținerea și solidaritatea multor națiuni și mișcări de stânga din întreaga lume. Aceasta a fost de asemenea perioada în care Cuba și-a întărit relațiile diplomatice și comerciale cu țările din Blocul Estic și alte state. Chiar și în aceste condiții, Cuba a reușit să mențină un sistem de sănătate remarcabil, accentuând echitatea în furnizarea de servicii medicale și concentrându-se pe îmbunătățirea sănătății populației³⁰.

Deși România și Cuba se află la peste 9.000 de kilometri una de cealaltă, împărțind continente și culturi diferite, circumstanțele istorice le-au condus către o colaborare. În ciuda diferențelor evidente, relația acestora s-a dezvoltat datorită contextului geopolitic al secolului XX, care a impus nevoia de cooperare. Pentru a înțelege

mai bine contextul în care au început și evoluat relațiile dintre România și Cuba, este important să explorăm implicațiile politice și strategice care au modelat aceste interacțiuni.

România, sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu, a adoptat poziția de a-și păstra autonomia față de Moscova, în ciuda presiunilor blocului estic. În timpul Războiului Rece, România a fost una dintre țările membre ale Pactului de la Varșovia, o alianță militară est-europeană dominată de URSS, alianță care avea să fie răspuns la NATO. Cu toate acestea, Nicolae Ceaușescu a căutat să se distanțeze de influența sovietică cât mai mult posibil, fără a părăsi blocul sovietic. Un exemplu care confirmă acest fapt îl reprezintă reacția acestuia la invazia sovietică a Cehoslovaciei în august 1968, atunci când Ceaușescu a condamnat public intervenția militară, lucru care a fost apreciat de alte state și care a sporit recunoașterea internațională a României ca un stat cu o poziție independentă în cadrul Pactului³¹.

În anii '70 și '80, chiar și pe fondul creșterii izolării sale internaționale și a problemelor economice interne, Ceaușescu a continuat să promoveze o politică de nealinie strânsă și de independență față de URSS. De exemplu, el a fost unul dintre puținii lideri comuniști care a criticat invazia sovietică în Afganistan și a refuzat să participe la boicotul Jocurilor Olimpice de la Moscova din 1980. Această abordare a avut implicații directe asupra modului în care România și-a gestionat relațiile cu alte țări comuniste, inclusiv Cuba. Autonomia României, deși limitată, a oferit un model de cum o țară mică din blocul sovietic putea să-și negocieze propriul curs în afacerile internaționale, aspect ce a influențat dinamica relațiilor dintre țările comuniste³².

Prin urmare, analiza rolului României în Războiul Rece evidențiază nu doar complexitatea pozițiilor sale politice, dar și modul în care acestea au modelat relații bilaterale și multilaterale într-un context global tensionat. Această perspectivă este esențială pentru a înțelege în profunzime și contextul relației dintre România și Cuba în acea perioadă.

Pentru a înțelege în continuare mai bine contextul în care au început și au evoluat relațiile dintre România și Cuba, este esențial să explorăm implicațiile politice și strategice care au modelat aceste interacțiuni.

2010; pp. 413–434.

²⁹ Cucu, V. S., Turnock, David, Hitchins, Keith Arnold and Latham, Ernest. "Romania" *Encyclopedia Britannica*, May 3, 2024. <https://www.britannica.com/place/Romania>, accesată la data de 14.03.2024.

³⁰ C. William Keck, *Health Quity, Cuban Style*, <https://journalofethics.ama-assn.org/article/health-equity-cuban-style/2021-03>, accesată la data de 14.03.2024.

³¹ Dennis Deletant, *New Evidence on Romania and the Warsaw Pact, 1955-1989*, <https://www.wilsoncenter.org/publication/new-evidence-romania-and-the-warsaw-pact-1955-1989>, accesată la data de 02.03.2024.

³² *Ibidem*.

Revoluția Cubaneză din 1959, condusă de Fidel Castro, a fost un eveniment de importanță majoră care a redefinit complet statutul Cubei pe scena internațională. Castro a reușit să răstoarne regimul dictatorial al lui Batista și să instaureze un guvern comunist, independent de influența americană. Înainte de revoluție, Cuba era puternic influențată economic și politic de Statele Unite, cu capitaluri americane controlând o mare parte din economia cubaneză, inclusiv 40% din producția de zahăr, care reprezenta 80% din exporturile cubaneze, și mai mult de jumătate din acțiunile de căi ferate, electricitate și telefonie³³.

După preluarea puterii, Fidel Castro a inițiat politici de naționalizare care au deteriorat rapid relațiile cu Statele Unite, culminând cu embargoul economic impus de Washington, care a afectat Cuba timp de multe decenii. În fața acestei presiuni economice și politice, Cuba s-a apropiat de Uniunea Sovietică, stabilind relații comerciale și militare strânse. Un acord semnat în 1960 cu sovieticul Mikoyan prevedea cumpărarea de către URSS a 5 milioane de tone de zahăr cubanez și acordarea unui credit de 100 de milioane de dolari.³⁴ Această alianță cu URSS a fost evidentă în timpul Crizei Rachetelor din 1962, când descoperirea rampelor de lansare pentru rachete sovietice pe teritoriul cubanez a pus lumea pe marginea unui război nuclear. Fidel Castro, temându-se de o invazie americană, a cerut protecția sovietică. Hrușciiov a acceptat cererea, iar în secret au început lucrările pentru construirea unor baze de rachete. Președintele John F. Kennedy a impus o blocadă navală asupra Cubei, iar negocierile ulterioare dintre Kennedy și Hrușciiov au dus la retragerea rachetelor sovietice în schimbul promisiunii americane de a nu invada Cuba. Criza s-a încheiat fără un conflict armat, dar a avut implicații profunde pentru relațiile internaționale din acea perioadă, consolidând poziția Cubei ca aliat strategic al Uniunii Sovietice³⁵.

Relațiile dintre România și Cuba au fost influențate semnificativ de aceste evenimente globale. În ciuda distanței geografice și a diferențelor culturale, ambele țări au căutat să-și mențină independența față de influențele externe dominante. În acest context, colaborarea dintre România și Cuba s-a bazat pe interese comune și pe nevoia de a naviga provocările impuse de Războiul Rece. Vizitele diplomatice reciproce și acordurile economice încheiate între cele două

state reflectă această dorință de colaborare și solidaritate în fața presiunilor externe.

Acordurile comerciale dintre România și Cuba au fost menite să consolideze legăturile economice și să sprijine dezvoltarea industrială în ambele țări. De exemplu, Acordul comercial și de cooperare economică între guvernul României și guvernul Republicii Cuba, din 5 februarie 1995, a inclus o serie de măsuri esențiale pentru intensificarea schimburilor comerciale și a cooperării economice. Acest acord prevedea extinderea și diversificarea comerțului bilateral, incluzând exporturile și importurile de produse agricole, industriale și manufacturate. În plus, documentul stabilea bazele pentru transferul de tehnologie și know-how între cele două țări. România s-a angajat să ofere Cubei expertiză tehnică și asistență în modernizarea sectoarelor sale industriale și agricole³⁶.

Acordul din 1995 a propus și planificat diverse proiecte comune în domenii precum construcțiile, infrastructura și energia. Aceste proiecte aveau scopul de a sprijini dezvoltarea infrastructurii din Cuba și de a îmbunătăți capacitățile industriale ale țării. În plus, prevederile acordului includeau facilități comerciale și tarifyare menite să elimine barierele comerciale și să ofere condiții tarifyare preferențiale, stimulând astfel comerțul bilateral.

Cuba a beneficiat de sprijin tehnic și industrial din partea României, ceea ce a contribuit la dezvoltarea sa economică și la modernizarea infrastructurii. În același timp, România a căutat să-și extindă influența și să își diversifice partenerii economici în afara sferei sovietice. Acordurile dintre cele două țări au inclus colaborarea în diverse domenii precum agricultură, construcții și industrie, oferind Cubei expertiză tehnică și resurse industriale esențiale³⁷.

Aceste acorduri au avut un impact semnificativ asupra relațiilor economice dintre România și Cuba. Ele au permis dezvoltarea unor legături strânse bazate pe interese comune și pe sprijin reciproc. Prin aceste colaborări, ambele țări au reușit să își consolideze pozițiile economice și să creeze o bază solidă pentru relațiile lor bilaterale în contextul geopolitic al Războiului Rece.

În concluzie, relația dintre România și Cuba a fost profund influențată de condițiile geopolitice ale Războiului Rece. Ambele țări au căutat să își mențină autonomia față de influențele externe

³³ Jean-Baptiste Duroselle (et al.), *Istoria relațiilor internaționale*, București, Editura Științelor Sociale și Politice, 2006: pp.104-210.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Monitorul Oficial, *Acordul comercial și de cooperare economică între Guvernul României și Guvernul Republicii Cuba din 05.02.1995*, <https://lege5.ro/Gratuit/gyydqma/acordul-comercial-si-de-cooperare-economica-intre-guvernul-romaniei-si-guvernul-republicii-cuba-din-05021995?d=2024-02-24>, accesată la data de 10.05.2024.

³⁷ *Ibidem*.

dominante și au colaborat în diverse domenii economice și tehnice. Acordurile comerciale și de cooperare au consolidat legăturile economice și au sprijinit dezvoltarea și modernizarea ambelor națiuni. Contextul politic global a jucat un rol crucial în formarea acestei colaborări, subliniind importanța alianțelor strategice în acea perioadă.

2.2. ACȚIUNI DIPLOMATICE ȘI CONSULARE

„Primele contacte pe plan diplomatic între România și Cuba au fost consemnate cu prilejul Conferinței de Pace de la Paris din 1919. În acea perioadă, România și Cuba au făcut parte din tabăra Antantei, ceea ce a facilitat stabilirea unui consulat onorific la Havana la 2 mai 1919. După o existență efemeră, un nou consulat onorific a fost deschis la 1 iulie 1928”. Aceste contacte inițiale au pus bazele pentru relațiile diplomatice mai strânse ce aveau să urmeze.

„Primul pas către relația între cele două state a fost făcut la 26 octombrie 1960, când s-au stabilit oficial relațiile diplomatice bilaterale, la rang de ambasadă. Evenimentul a avut loc în timpul primei vizite a unei delegații guvernamentale românești la Havana, condusă de Gheorghe (Gogu) Rădulescu, ministrul Comerțului Exterior. Această decizie a marcat un punct esențial în dezvoltarea relațiilor bilaterale dintre România și Cuba. În luna următoare, pe 16 noiembrie 1960, s-a realizat un schimb de scrisori între delegațiile economice ale celor două țări, aflate la Moscova, privind trimiterea reciprocă de studenți și tehnicieni. Acest schimb de scrisori a intensificat legăturile între tinerii cetățeni români și cubanezi.”

Ambasada României în Havana a fost deschisă în 1961, iar primul ambasador român în Cuba a fost Mihai Magheru. Ambasada a jucat un rol esențial în dezvoltarea relațiilor bilaterale, facilitând schimburile economice și culturale. Activitățile ambasadei au inclus negocierea și semnarea de acorduri comerciale și culturale, organizarea de evenimente pentru promovarea culturii românești și sprijinirea comunității românești din Cuba.

Ambasada Cubei în București a fost deschisă, de asemenea, în 1961, cu Manuel Yope Menéndez ca primul ambasador extraordinar și plenipotențiar. Această ambasadă a avut un impact semnificativ asupra întăririi legăturilor bilaterale, facilitând schimburile comerciale și culturale între cele două țări. Ambasada a organizat evenimente culturale, a promovat

interesele cubaneze în România și a sprijinit cetățenii cubanezi din România³⁸.

„Dialogul și cooperarea româno-cubaneză au dobândit valențe superioare spre finele anilor '60 și în deceniul următor, mai ales în urma vizitei în România a lui Raul Castro Ruz, în calitate de al doilea secretar al Partidului Comunist Cubanez, între 28 decembrie 1966-4 ianuarie 1967, fiind primit la cel mai înalt nivel.”

„Momente de vârf ale relațiilor bilaterale l-au constituit vizitele în România ale lui Fidel Castro (26-30 mai 1972) și Nicolae Ceaușescu în Cuba (august-septembrie 1973), concretizate și prin acordarea de importante credite financiare Cubei pentru livrarea de instalații, echipamente și asistență tehnică industrială³⁹”.

Vom discuta în detaliu despre aceste vizite și impactul lor asupra relațiilor bilaterale în secțiunile următoare.

Relațiile diplomatice dintre România și Cuba s-au concretizat printr-o serie de vizite oficiale și acorduri bilaterale care au consolidat legăturile dintre cele două țări. În anii 1960 și 1970, liderii celor două țări s-au vizitat reciproc, întărind relațiile diplomatice și economice. Vizitele lui Fidel Castro în România și ale lui Nicolae Ceaușescu în Cuba au fost momente cheie care au dus la semnarea unor acorduri importante în diverse domenii.

Un moment foarte important în consolidarea relațiilor bilaterale a fost vizita lui Fidel Castro în România în mai 1972. Fidel Castro a fost întâmpinat cu mult entuziasm și respect, iar discursurile liderilor au reflectat sentimentele naționaliste și prietenia dintre cele două națiuni. În cadrul acestei vizite, au fost semnate mai multe acorduri menite să extindă colaborarea în diverse sectoare, inclusiv agricultură, industrie și educație.

În discursul său, Nicolae Ceaușescu l-a salutat călduros pe Fidel Castro și delegația cubaneză, subliniind solidaritatea dintre poporul român și cel cubanez. El a evidențiat lupta popoarelor din America Latină împotriva imperialismului și dorința acestora de a fi suverane. Ceaușescu a exprimat susținerea pentru victoria forțelor socialiste și anti-imperialiste, ceea ce a stârnit urale entuziaste din partea mulțimii prezente.

³⁸ Ambasada României în Republica Cuba, *Relații bilaterale – Scurt Istoric*, <https://havana.mae.ro/node/221>, accesată la data de 25.05.2024.

³⁹ *Ibidem*.

Discursul lui Ceaușescu conține elemente puternice ale naționalismului comunist, evidențiind mândria națională și solidaritatea internațională între statele socialiste. Utilizarea limbajului de mobilizare a maselor și apelul la lupta anti-imperialistă sunt caracteristici tipice ale retoricii comuniste, menite să întărească spiritul de unitate și rezistență împotriva influențelor externe⁴⁰.

Fidel Castro, în discursul său, a răspuns cu aceeași căldură și respect, adresându-se lui Ceaușescu și poporului român. El a menționat că românii și cubanezii au multe în comun și că întâlnirile dintre reprezentanții celor două țări vor întări relațiile de prietenie și revoluționare. Castro a subliniat importanța luptei comune împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, accentuând faptul că această vizită va servi pentru a întări relațiile bilaterale.

Castro a evidențiat în discursul său că vizitele oficiale și întâlnirile improvizate cu poporul român au un rol esențial în consolidarea prieteniei dintre cele două națiuni. El a subliniat că aceste contacte vor întări relațiile revoluționare și lupta comună împotriva imperialismului, reflectând angajamentul comun pentru susținerea independenței naționale și a suveranității⁴¹.

În timpul întâlnirii de la sediul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Fidel Castro a primit de la Nicolae Ceaușescu ordinul «Steaua Republicii Socialiste România» clasa I, ca recunoaștere a meritelor sale în lupta revoluționară pentru eliberarea națională și socială a poporului cubanez, pentru apărarea independenței și suveranității patriei socialiste împotriva imperialismului și pentru contribuția sa la extinderea relațiilor de cooperare, prietenie și solidaritate internațională între Partidul Comunist Cubanez și Partidul Comunist Român, între Republica Cuba și Republica Socialistă România, între popoarele cubanez și român. Fidel Castro a mulțumit în numele poporului, partidului și guvernului cubanez pentru această mare onoare, subliniind că această distincție reprezintă un angajament de a continua lupta pentru consolidarea revoluției socialiste în Cuba și a mișcării revoluționare în America Latină.

După ceremonia de decernare, liderii români și cubanezi au salutat cu entuziasm mulțimea adunată în Piața Republicii. Apariția lor a fost

întâmpinată cu aplauze puternice și strigăte de „România-Cuba”, „Ceaușescu-Castro”, „Trăiască prietenia româno-cubaneză”. Mii de bucureșteni, purtând portrete ale lui Nicolae Ceaușescu și Fidel Castro și fluturând steaguri ale României și Cubei, au salutat cu entuziasm distinșii oaspeți. Nicolae Ceaușescu și Fidel Castro au răspuns cu generozitate expresiilor calde și prietenoase ale mulțimii⁴².

În 30 mai 1972, la plecarea sa din România, Fidel Castro a adresat un telegramă către Nicolae Ceaușescu și Ion Gheorghe Maurer. În acest mesaj, el și-a exprimat recunoștința sa, în numele delegației cubaneze, pentru ospitalitatea și spiritul frățesc cu care au fost primiți. Castro a subliniat satisfacția vizitei sale, menționând că a avut ocazia să viziteze fabrici, întreprinderi agricole și să se familiarizeze cu dezvoltarea industriei moderne a României. El a discutat cu muncitori, țărani, tehnicieni și cadre de conducere, observând determinarea fermă de a transforma România într-o țară socialistă dezvoltată⁴³.

Un document comun publicat în 31 mai 1972 concluzionează vizita lui Fidel Castro în România, desfășurată în perioada 26-30 mai 1972, subliniind consolidarea relațiilor bilaterale dintre cele două națiuni socialiste. Fidel Castro, prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Cubanez și prim-ministru al Guvernului Revoluționar al Republicii Cuba, a fost invitat de către Comitetul Central al Partidului Comunist Român și Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România.

Pe parcursul vizitei, Castro și delegația sa au vizitat diverse unități industriale, agricole și culturale din București, Ploiești și județul Ilfov, inclusiv complexul petrochimic „Brazi”, uzina de echipamente petroliere „1 Mai” din Ploiești și Institutul de Cercetare pentru Grâu și Plante Tehnice din Fundulea. Peste tot au fost întâmpinați cu căldură și prietenie, întâlnindu-se cu activiști de partid și stat, reprezentanți ai organizațiilor de masă și cetățeni.

Discuțiile dintre Nicolae Ceaușescu, secretarul general al PCR și președintele Consiliului de Stat al RSR, și Fidel Castro au abordat activitățile partidelor și guvernelor lor în dezvoltarea construcției socialiste, precum și problemele legate de relațiile bilaterale de prietenie și cooperare.

⁴⁰ Soulet, Jean-Francois, *Istoria Europei de Est de la al Doilea Razboi Mondial pana in Prezent*, Translated by Marius Roman, Polirom, 2008, pp.109-115.

⁴¹ Amintiri din Comunism, *CEAUȘESCU IL PRIMEȘTE PE FIDEL CASTRO LA BUCUREȘTI, mai 1972*, https://www.youtube.com/watch?v=3gsX_Nk5_MA, accesată la data de 26.05.2024.

⁴² Latin American Network Information Center, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1972/19720526-7.html>, accesată la data de 26.05.2024.

⁴³ Latin American Network Information Center, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1972/19720530.html>, accesată la data de 26.05.2024.

Pe lângă cele menționate mai sus, documentul comun subliniază succesul ambelor națiuni în construirea unei noi societăți socialiste și reafirmă sprijinul ferm al României pentru lupta poporului cubanez împotriva imperialismului american. Delegația română a apreciat munca devotată și eroică a poporului cubanez în construirea socialismului și consolidarea cuceririlor revoluționare. În același timp, delegația cubaneză a evidențiat realizările remarcabile ale poporului român în dezvoltarea industriei moderne, agriculturii și științei, precum și în îmbunătățirea nivelului de trai al oamenilor muncii.

Ambele părți au subliniat importanța continuării și aprofundării relațiilor economice, creșterii și diversificării schimburilor comerciale și extinderii cooperării industriale. Au convenit să utilizeze mai bine posibilitățile oferite de economiile naționale în dezvoltare continuă și să stabilească măsuri concrete pentru aprofundarea cooperării în producție, știință și tehnologie, în special în domeniile mineritului, industriei chimice, materialelor de construcție, transporturilor și creșterii animalelor.

Documentul comun mai evidențiază și solidaritatea cu mișcările de eliberare națională și condamnarea acțiunilor imperialiste și colonialiste ale SUA în Vietnam, Cambodgia, Laos și alte țări. De asemenea, s-a exprimat sprijinul pentru lupta poporului coreean pentru reunificare și s-au apreciat pozitiv eforturile de îmbunătățire a climatului politic în Europa, inclusiv recunoașterea RDG și participarea egală a celor două state germane la ONU⁴⁴.

Vizita oficială a lui Fidel Castro în România și discuțiile purtate într-o atmosferă de prietenie și respect reciproc au contribuit semnificativ la întărirea relațiilor fraterne dintre cele două partide comuniste și la dezvoltarea cooperării multilaterale între cele două țări, în interesul ambelor popoare și al unității tuturor forțelor revoluționare și anti-imperialiste din lume.

Discursurile din cadrul vizitei lui Fidel Castro în România în 1972 au reflectat clar legătura strânsă și solidaritatea dintre cele două națiuni, ambele sub influența ideologiilor naționaliste și comuniste. Nicolae Ceaușescu a subliniat lupta comună împotriva imperialismului și susținerea pentru forțele socialiste, iar Fidel Castro a accentuat importanța întăririi relațiilor bilaterale și revoluționare. Aceste discursuri și uralele entuziaste ale mulțimii au demonstrat nu doar prietenia dintre cele două popoare, ci

și angajamentul ferm de a consolida cooperarea politică și economică, întărind astfel relațiile dintre România și Cuba.

Un an mai târziu, în august 1973, a venit rândul lui Nicolae Ceaușescu să efectueze o vizită oficială în capitala Cubei, Havana, moment important în cauza relațiilor bilaterale dintre cele două state.

Nicolae Ceaușescu a fost primit la aeroport cu fanfare și mulțimi de oameni care îl aplaudau entuziast. Mesaje precum „Nicolae Ceaușescu, bine ați venit!” erau scrise în limba română, alături de afișe care proclamau „Trăiască Partidul Comunist Român” și „Trăiască prietenia dintre popoarele cubanez și român”, scrise atât în română cât și în spaniolă. De asemenea, se putea vedea un afiș care spunea „Trăiască internaționalismul proletar” („Viva el internacionalismo proletario”). Atmosfera de la sosirea sa reflecta căldura și respectul cu care era tratat liderul român, consolidând imaginea unei relații puternice și frățești între cele două națiuni. Totodată, un portret mare al lui Nicolae Ceaușescu era afișat, arătând respectul și aprecierea pentru liderul român⁴⁵.

În cadrul ceremoniei de la fabrica de ciment Jose Merceron din Santiago de Cuba, unde au vorbit atât Fidel Castro cât și Nicolae Ceaușescu, discursurile au reflectat prietenia și cooperarea strânsă dintre cele două țări.

Fidel Castro a deschis ceremonia adresându-se cu căldură lui Nicolae Ceaușescu și delegației române, subliniind prietenia și solidaritatea dintre Cuba și România. El a menționat vizita sa în România cu un an înainte și a apreciat progresul remarcabil realizat de această țară în construcția socialistă. Acesta a subliniat importanța vizitei lui Ceaușescu în Cuba, exprimându-și regretul că timpul petrecut împreună era limitat din cauza programului încărcat. El a menționat numeroasele activități planificate pentru delegația română, inclusiv inaugurarea unei școli de fermă, care urma să fie numită „Republica Socialistă România”, în Santiago de Cuba.

Un punct central al discursului lui Castro a fost aprecierea sa pentru echipamentele industriale românești furnizate fabricii de ciment Jose Merceron. El a subliniat că utilajele românești funcționează peste capacitatea teoretică, evidențiind atât calitatea echipamentelor, cât și competența muncitorilor cubanezi.

Nicolae Ceaușescu a răspuns cu un discurs în care a evidențiat legăturile strânse dintre România

⁴⁴ Latin American Network Information Center, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1972/19720531-2.html>, accesată la data de 26.05.2024.

⁴⁵ Amintiri din Comunism, *CEAUSESCU IN CUBA IN VIZITA LA FIDEL CASTRO, 1973*, https://youtu.be/3gsX_Nk5MA?si=vcif9WwWyzNbIJYB, accesată la data de 26.05.2024.

și Cuba, subliniind importanța cooperării internaționale și a solidarității proletare. El a vorbit despre realizările României în construcția unei societăți socialiste și despre contribuția acestora la lupta împotriva imperialismului. Ceaușescu a apreciat ospitalitatea și căldura cu care a fost primit de poporul cubanez, subliniind că această vizită va consolida relațiile bilaterale și va promova colaborarea în diverse domenii, inclusiv industria și educația⁴⁶.

În raportul editorial transmis de Havana Domestic Television Service pe 31 august, se notează că Fidel Castro și Nicolae Ceaușescu au participat la un miting în fața fabricii de ciment Jose Merceron din Santiago de Cuba. În cadrul acestei ceremonii, Fidel Castro a reiterat aprecierea sa pentru eforturile și realizările României sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu, subliniind că prietenia și cooperarea dintre cele două țări sunt benefice nu doar pentru popoarele lor, ci și pentru mișcarea socialistă internațională.

De asemenea, în cadrul discuțiilor bilaterale, s-au abordat subiecte legate de dezvoltarea relațiilor economice și tehnice. S-a semnat un acord prin care România oferea Cubei un credit de 75 de milioane de pesos pentru construirea unei noi fabrici de ciment, cu o capacitate de producție de 1,2 milioane de tone anual. Fidel Castro a subliniat importanța acestui proiect pentru dezvoltarea infrastructurii cubaneze și a exprimat recunoștința sa pentru sprijinul românesc⁴⁷.

De asemenea, vizita lui Nicolae Ceaușescu în Cuba din 1973 a fost publicată și de către o publicație românească, ci anume revista *Flacăra*, în numărul din septembrie 1973.

La pagina IV a revistei, având titlul „Fructele prieteniei”, se menționează discursul lui Nicolae Ceaușescu la marele miting al prieteniei româno-cubaneze de la Havana, unde acesta subliniază importanța colaborării dintre țările socialiste pentru a accelera dezvoltarea acestora, afirmând că România își dorește extinderea cooperării cu Cuba și că acordurile încheiate vor servi interesele ambelor popoare și cauza socialismului în general. Ceaușescu menționează că politica externă a României nu se limitează la declarații, ci este susținută de acțiuni concrete și fapte, evidențiind astfel angajamentul său față de colaborarea internațională. În cadrul vizitei, au fost perfectate înțelegeri importante pentru extinderea cooperării în diverse domenii, precum

economie, știință, cultură, artă, presă, sănătate, educație și formarea de cadre. Aceste acorduri demonstrează dorința ambelor țări de a adânci și diversifica schimburile de bunuri materiale și spirituale, având un impact favorabil asupra dezvoltării multilaterale⁴⁸.

Vizita oficială a delegației române a facilitat un schimb valoros de opinii între liderii celor două state cu privire la problemele politice arzătoare ale vremii. Comunicatul comun la finalul vizitei subliniază acordul deplin dintre părți asupra unor subiecte majore, cum ar fi schimbările în raportul de forțe pe plan mondial, afirmarea politicii de independență națională și susținerea luptei popoarelor pentru pace și împotriva colonialismului și rasismului. Aceste discuții reflectă angajamentul ambelor țări față de valorile și obiectivele socialiste.

Vizita lui Nicolae Ceaușescu în Cuba în 1973 a fost un exemplu clar al prieteniei și solidarității internaționale dintre două țări socialiste. Discursurile liderilor și acordurile semnate au subliniat angajamentul ambelor națiuni de a colabora în domenii cheie și de a sprijini lupta globală împotriva imperialismului. Prezența bannerelor în limba română și spaniolă, afișarea portretului lui Ceaușescu și entuziasmul multimilor au demonstrat respectul și aprecierea reciprocă dintre cele două popoare. Această vizită a consolidat relațiile bilaterale și a pus bazele unor colaborări viitoare benefice pentru ambele popoare.

În concluzie, relațiile diplomatice dintre România și Cuba au avut un început promițător încă din anul 1919, dar s-au consolidat abia în anii 1960 – 1970. Vizitele reciproce ale liderilor celor două state au jucat un rol extrem de important în dezvoltarea legăturilor politice, economice și culturale dintre cele două. Prin semnarea de acorduri importante și schimbul de scrisori, statele și-au exprimat sprijinul reciproc și angajamentul pentru cooperare și solidaritate în fața imperialismului. Aceste relații bilaterale au fost marcate de respect reciproc și de prietenie, relații care au dus la dezvoltarea socialismului în ambele națiuni.

2.3. ROLUL UNIUNII SOVIETICE ÎN DEZVOLTAREA RELAȚIILOR ROMÂNIA – CUBA

Relația dintre Cuba și România putem spune că se datorează, în mare parte, influenței și

⁴⁶ Latin American Network Information Center, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1973/19730831.html>, accesată la data de 30.05.2024.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Flacăra, Vizita Președintelui Nicolae Ceaușescu În America Latină*, http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/flacara/1973/09/flacara_1973_09_37.pdf, accesată la data de 26.05.2024.

implicării Uniunii Sovietice. URSS a jucat un rol foarte important în stabilirea relațiilor dintre statele comuniste din perioada Războiului Rece, iar atât Cuba cât și România au fost influențate de politica externă și de strategiile geopolitice ale Moscovei.

Așa cum am menționat și mai sus, după Revoluția Cubaneză din 1959, Fidel Castro a căutat sprijinul URSS pentru a-și consolida regimul comunist și pentru a face față presiunilor economice și militare venite din partea Statelor Unite. În primii ani de după revoluție, relațiile economice și politice dintre Cuba și Statele Unite s-au deteriorat rapid din cauza politicilor de naționalizare implementate de Castro, care au afectat interesele economice americane în insulă. În acest context, Cuba a încheiat un acord cu URSS în 1960, prin care sovieticii se angajau să cumpere 5 milioane de tone de zahăr cubanez și să acorde un credit de 100 de milioane de dolari. Acest acord a marcat începutul unei relații economice și militare strânse între cele două țări⁴⁹.

Această alianță strategică a fost întărită prin diverse acorduri comerciale și de cooperare militară, culminând cu Criza Rachetelor din 1962. În acest context, URSS a decis să instaleze rachete nucleare în Cuba pentru a contracara superioritatea nucleară a Statelor Unite în emisfera vestică. Descoperirea rampelor de lansare pentru rachete sovietice pe teritoriul cubanez a pus lumea pe marginea unui război nuclear. Fidel Castro, temându-se de o invazie americană, a cerut protecția sovietică. Hrușciov a acceptat cererea și a început în secret lucrările pentru construirea unor baze de rachete. Această criză a culminat cu impunerea unei blocade navale asupra Cubei de către președintele John F. Kennedy și cu negocieri intense între Kennedy și Hrușciov. În cele din urmă, rachetele sovietice au fost retrase în schimbul promisiunii americane de a nu invada Cuba și a retragerii rachetelor americane din Turcia⁵⁰.

Așadar, Criza Rachetelor a jucat un rol extrem de important pentru relațiile internaționale din acea perioadă, consolidând poziția Cubei ca aliat strategic al Uniunii Sovietice. Alianța Cuba-URSS a devenit un element central în politica externă a ambelor țări, oferind Cubei un sprijin economic și militar considerabil și întărind influența URSS

în emisfera vestică. Această criză a demonstrat importanța Cubei în strategia globală a URSS și a consolidat legăturile dintre cele două țări într-un mod care a influențat relațiile lor bilaterale pentru decenii. Această alianță a fost esențială pentru supraviețuirea economică și politică a Cubei în fața presiunilor externe, oferind în același timp URSS o prezență strategică la doar 90 de mile de coasta americană⁵¹.

Această relație complexă dintre Cuba și URSS a influențat și modul în care Cuba a interacționat cu alte state comuniste, inclusiv România. Prin intermediul rețelei sovietice de alianțe, Cuba a beneficiat de sprijin tehnic și economic nu doar din partea URSS, ci și din partea altor state membre ale blocului estic, facilitând astfel colaborări bilaterale multiple și proiecte comune de dezvoltare. Un exemplu bun este participarea ambelor state la Consiliul de Ajutor Economic Reciproc sau Comecon.

Comecon, cunoscut oficial sub numele de Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER), a fost o organizație internațională de cooperare economică înființată în 1949 la inițiativa Uniunii Sovietice. Scopul principal al Comecon era să promoveze integrarea economică între statele membre ale blocului estic, oferindu-le o platformă pentru cooperare și schimb reciproc de resurse și tehnologii. Printre primii membri se numără Uniunea Sovietică, Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia și România, cărora li s-au alăturat ulterior și alte țări, inclusiv Cuba în anul 1972⁵².

Comecon a venit ca un răspuns la Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și a Planului Marshall din Europa de Vest și avea ca rol contrabalansarea influenței economice a acestora. Prin coordonarea planificării economice și facilitarea schimbului de bunuri și servicii, Comecon a căutat să stimuleze dezvoltarea industrială și agricolă a țărilor membre, asigurându-se în același timp că resursele necesare erau distribuite eficient între statele participante⁵³.

Participarea Cubei și a României în CAER a fost esențială pentru dezvoltarea relațiilor economice bilaterale. Prin intermediul acesteia, cele două țări au avut oportunitatea să colaboreze în diverse proiecte industriale și agricole, beneficiind de transferuri tehnologice și expertiză

⁴⁹ Office Of The Historian, Memorandum of Discussion at the 435th Meeting of the National Security Council, Washington, February 18, 1960, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v06/d456>, accesată la data de 25.05.2024.

⁵⁰ Office Of The Historian, *The Cuban Missile Crisis*, <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/cuban-missile-crisis>, accesată la data de 25.05.2024.

⁵¹ James G. Hershberg, *New Russian Evidence on Soviet-Cuban Relations, 1960-61: When Nikita Met Fidel, the Bay of Pigs, and Assassination Plotting*, <https://www.wilsoncenter.org/publication/new-russian-evidence-soviet-cuban-relations-1960-61-when-nikita-met-fidel-the-bay-pigs>, accesată la data de 25.05.2024.

⁵² Britannica, *Comecon, international organization*, <https://www.britannica.com/topic/Comecon>, accesată la data de 08.06.2024.

⁵³ *Ibidem*.

din partea celorlalte state membre. Acest cadru de cooperare a permis României să furnizeze Cubei echipamente industriale și alte resurse necesare pentru dezvoltarea infrastructurii și modernizarea sectoarelor agricole și industriale. Astfel, integrarea Cubei în rețeaua Comecon a consolidat legăturile economice și politice cu România, facilitând un schimb constant de resurse și tehnologii care au contribuit la dezvoltarea ambelor economii și la întărirea solidarității în cadrul blocului comunist.

În concluzie, Uniunea Sovietică a jucat un rol esențial, acționând chiar ca mediator, în dezvoltarea relațiilor dintre Cuba și România în perioada Războiului Rece. Prin sprijinul economic, militar și politic oferit de URSS, Cuba și România au putut să își consolideze legăturile bilaterale. Participarea ambelor țări în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER) a facilitat cooperarea economică și transferurile tehnologice necesare pentru dezvoltarea infrastructurii și modernizarea economiilor lor. Această colaborare a întărit legăturile economice și politice dintre Cuba și România, contribuind la solidaritatea și coeziunea blocului comunist.

CAPITOLUL 3

STUDIUL DE CAZ

În secolul XXI, relația dintre Cuba și România a fost profund influențată de evoluțiile geopolitice, și economice globale, dar nu s-a lăsat schimbată de evoluțiile ideologice ale celor două state. În perioada post-Război Rece, ambele state au trebuit să se adapteze la un peisaj internațional în schimbare rapidă în care România a făcut tranziția de la un regim comunist la democrație și economie de piață după revoluția din 1989, în timp ce Cuba a continuat să rămână fidelă principiilor sale socialiste, guvernând sub ideea unui regim comunist strict.

În acest context, multe ar fi putut anticipa o ruptură sau cel puțin o răcire a relațiilor dintre cele două state, dat fiind divergențele dintre ideologii. Cu toate acestea, realitatea a demonstrat contrariul. Relațiile bilaterale dintre Cuba și România au continuat să se dezvolte și să prospere în ciuda acestor diferențe politice, demonstrând faptul că interesele economice și politice pot prevala asupra ideologiei. România, ca membră a Uniunii Europene, a fost interesată să își diversifice partenerii economici și să își extindă influența pe scena globală, având nevoie de piețe noi pentru exporturi și de colaborări internaționale pentru proiecte de dezvoltare. În acest sens, Cuba a reprezentat un partener valoros, oferind oportunități în diverse sectoare,

inclusiv în domenii precum turismul, sănătatea, agricultura și energia. Pe de altă parte, Cuba, aflată sub embargo economic impus de Statele Unite timp de decenii, a căutat cu disperare să își întărească relațiile economice și comerciale cu alte națiuni pentru a-și susține economia internă și a atrage investiții străine.

România a devenit un partener strategic important pentru Cuba. Colaborările economice, sprijinite de acorduri comerciale și de cooperare în diverse domenii, au permis Cubei să beneficieze de expertiza tehnică și de resursele industriale oferite de România. De asemenea, cooperarea bilaterală a fost facilitată de o serie de vizite oficiale și schimburi diplomatice la nivel înalt, care au consolidat prietenia și încrederea reciprocă dintre cele două națiuni. Astfel, relațiile dintre Cuba și România în secolul 21 exemplifică faptul că interesele economice și politice pragmatice pot crea punți de cooperare și dialog, chiar și între state cu regimuri politice diferite.

Relațiile bilaterale dintre România și Cuba s-au menținut și la nivel de ambasadă, jucând un rol crucial în consolidarea legăturilor economice, culturale și politice dintre cele două state. Aceste relații diplomatice au fost esențiale pentru promovarea intereselor comune și pentru facilitarea schimburilor de bunuri, servicii și cunoștințe între România și Cuba.

De la deschiderea oficială a ambasadelor în anii 1961, atât în București, cât și în Havana, ambasadele au funcționat ca principale puncte de contact și de cooperare bilaterală. Ele au facilitat negocieri, au organizat vizite oficiale și evenimente culturale, și au sprijinit cetățenii în diverse probleme consulare.

Ambasada României în Cuba a fost deschisă oficial în mai 1961, când Mihai Magheru a prezentat scrisorile de acreditare președintelui cubanez Dr. Osvaldo Dorticos Torrado⁵⁴.

Ambasada României în Cuba, situată în Havana, joacă un rol crucial în menținerea și dezvoltarea relațiilor bilaterale între România și Cuba. „În prezent, Ambasadorul României în Cuba este Theodora Magdalena Mircea. Ea a fost numită Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al României în Republica Cuba prin Decretul nr. 611 din 14 mai 2021, semnat de către Președintele României, domnul Klaus Iohannis și la data de 08.09.2021 a prezentat scrisorile de acreditare către președintele cubanez Miguel Díaz-Canel Bermúdez⁵⁵”.

⁵⁴ Ambasada României în Republica Cuba, Relații bilaterale – Scurt istoric, <https://havana.mae.ro/node/221>, accesată la data de 09.06.2024.

⁵⁵ Ambasada României în Republica Cuba, Ambasadorul României

Ambasada se implică activ în sprijinirea comunității românești din Cuba, oferind servicii consulare și organizând diverse activități culturale. Printre acestea se numără expoziții, proiecții de filme și alte evenimente culturale menite să promoveze cultura românească și să întărească legăturile bilaterale.

De asemenea, ambasada facilitează dialogul diplomatic și politic între cele două țări, sprijinind cooperarea economică și comercială. Prin intermediul ambasadei, România și Cuba colaborează în diverse domenii, inclusiv turism, sănătate, agricultură și energie, demonstrând angajamentul comun pentru dezvoltare și prosperitate⁵⁶.

Un aspect important al activității Ambasadei României în Cuba este reprezentat de eforturile ambasadoarei Theodora Magdalena Mircea de a întări legăturile diplomatice și culturale dintre România și Cuba.

Un exemplu concret este faptul că aceasta s-a întâlnit în anul 2021 cu primarul municipiului Focșani, Cristi Valentin Misăilă dar și cu președintele Consiliului Județean, Cătălin Toma, pentru a discuta posibilități de colaborare și proiecte comune. În cadrul acestei întâlniri, ambasadoarea a subliniat importanța promovării relațiilor culturale și economice între cele două țări și a discutat despre potențialele proiecte de cooperare care ar putea beneficia ambele comunități⁵⁷.

În cadrul întâlnirii, Doris Theodora Mircea a prezentat viitoarele sale proiecte legate de promovarea României la Havana și posibile cooperări bilaterale în domenii precum formarea profesională, agricultura și investițiile. Ambasadoarea României la Cuba a subliniat de asemenea importanța promovării relațiilor culturale și economice între cele două țări și a discutat despre potențialele proiecte de cooperare care ar putea beneficia ambele comunități⁵⁸.

Primarul Cristi Misăilă a accentuat și el deschiderea sa față de o cooperare strânsă, menționând că aceasta ar putea asigura promovarea intereselor economice locale și a potențialului turistic din zonă. „Mi-am arătat deschiderea față de o cooperare strânsă între Municipiul Focșani și Ambasada României în Cuba, în sensul promovării intereselor economice locale,

în Cuba, <https://havana.mae.ro/node/149>, accesată la data de 09.06.2024.

⁵⁶ Ambasada României în Republica Cuba, <https://havana.mae.ro>, accesată la data de 09.06.2024.

⁵⁷ Primăria Municipiului Focșani, *PRIMARUL MUNICIPIULUI FOCSANI S-A ÎNTÂLNIT CU AMBASADORUL ROMÂNIEI ÎN CUBA*, <https://www.focsani.info/stiri/primarul-municipiului-focsani-s-a-intalnit-cu-ambasadorul-romaniei-in-cuba>, accesată la data de 11.06.2024.

⁵⁸ *Ibidem*.

dar și a potențialului turistic din zonă. Am concluzionat că o posibilă cooperare în ceea ce privește proiectele culturale ar putea genera o și mai mare deschidere”⁵⁹.

Președintele Consiliului Județean, Cătălin Toma, a subliniat la rândul său ideea că performanța în administrația publică locală ține inclusiv de relațiile internaționale pe care instituțiile din România le au la un moment dat. El a evidențiat posibilitatea demarării unei serii de parteneriate concrete care să completeze strategia de dezvoltare a județului Vrancea. „Avem tradiții, avem valori, avem oameni care pot și vor să se asocieze cu administrația județeană, pentru a așeza Vrancea acolo unde îi este locul la nivel național și, de ce nu, internațional. Consiliul Județean va face toate eforturile și demersurile pentru a dezvolta Vrancea din punct de vedere economic inclusiv prin proiecte-pilot de colaborare internațională”⁶⁰.

Ambasada Cubei în România a fost deschisă oficial în decembrie 1961, când Manuel Yope Menéndez și-a prezentat scrisorile de acreditare președintelui Consiliului de Stat al României⁶¹.

Ambasada Cubei în România continuă să joace un rol esențial în consolidarea relațiilor bilaterale dintre cele două țări. Activitățile ambasadei includ promovarea intereselor economice și culturale ale Cubei, facilitarea schimburilor comerciale și academice, precum și organizarea de evenimente culturale care să apropie cele două națiuni.

„În prezent, ambasadorul Cubei în România este Deborah Leticia Ojeda Valedon, care a prezentat copiile scrisorilor de acreditare secretarului de stat Cornel Feruță pe 14 aprilie 2022. Întâlnirea a oferit oportunitatea evaluării stadiului și perspectivelor dialogului politic și ale cooperării dintre România și Republica Cuba. Demnitarul român i-a urat succes ambasadoarei Cuba în România și a asigurat-o de întregul sprijin al autorităților române în desfășurarea activității sale”⁶².

⁵⁹ Monitorul de Vrancea, *Ambasadorul României în Cuba s-a întâlnit cu primarul Focșaniului și cu președintele Consiliului Județean*, <https://www.monitoruldevrancea.ro/2021/07/14/ambasadorul-romaniei-in-cuba-s-a-intalnit-cu-primarul-focsaniului-si-cu-presedintele-consiliului-judetean/>, accesată la data de 11.06.2024.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ Ambasada României în Republica Cuba, *Relații bilaterale – Scurt istoric*, <https://havana.mae.ro/node/221>, accesată la data de 12.06.2024.

⁶² Ministerul Afacerilor Externe, *Primirea de către secretarul de stat Cornel Feruță a ambasadorului agreeat al Republicii Cuba la București, pentru prezentarea copiilor scrisorilor de acreditare*, <https://www.mae.ro/node/58439>, accesată la data de 12.06.2024.

Printre activitățile recente ale Ambasadei se numără organizarea de evenimente culturale și expoziții menite să promoveze cultura cubaneză în România. De asemenea, ambasada se implică activ în discuții privind parteneriatele economice și comerciale, explorând oportunități de colaborare în diverse sectoare precum turismul, agricultura și sănătatea.

Într-un interviu recent luat de la ambasadoarea Cubei în România, doamnei Déborah Leticia Ojeda Valedón, a reieșit faptul că, deși schimburile economice actuale dintre Cuba și România nu sunt semnificative, există măsuri luate pentru a crește aceste relații economice și comerciale. Aceasta demonstrează ideea ambelor națiuni de a menține și întări cooperarea bilaterală, în ciuda diferențelor ideologice apărute în urma tranziției României către democrație și economie de piață după Revoluția din 1989.

Ambasadorul a subliniat că, deși economia cubaneză trece printr-o transformare constantă și încearcă să facă față provocărilor economice internaționale, relațiile bilaterale cu România rămân puternice și sunt încurajate prin diverse inițiative. De exemplu, în 2022, ministrul educației superioare din Cuba, împreună cu 13 rectori ai universităților cubaneze, a vizitat Bucureștiul, semnând un program de cooperare în domeniul educației superioare și mai multe acorduri între universități. Aceasta a dus la schimburi educaționale semnificative, inclusiv prezența unor studenți doctoranzi cubanezi la Universitatea Transilvania din Brașov⁶³.

În același an, ministrul român al sănătății, Alexandru Rafila, a vizitat Cuba și a semnat un acord de cooperare în domeniul sănătății, deschizând calea pentru colaborări benefice în acest sector. Aceste acorduri și vizite oficiale reflectă dorința ambelor state de a extinde și diversifica relațiile bilaterale, chiar și în fața provocărilor economice și politice⁶⁴.

Ambasadorul Ojeda Valedón a menționat, de asemenea, că sunt în curs eforturi pentru a crește prezența produselor cubaneze pe piața românească și a celor românești în Cuba. Participarea oamenilor de afaceri români la Târgul Internațional de la Havana este un exemplu al interesului crescând pentru oportunitățile

economice oferite de piața cubaneză. Printre produsele cubaneze care ar putea interesa piața românească se numără faimoasele trabucuri cubaneze și romul de calitate superioară⁶⁵.

Un alt aspect esențial al relațiilor bilaterale este colaborarea în domeniul investițiilor. Ambasadorul a evidențiat importanța Zonei Speciale de Dezvoltare Mariel din Cuba, care oferă oportunități semnificative pentru investiții în diverse sectoare, inclusiv energie regenerabilă, agricultură și biotehnologie. Aceste inițiative sunt menite să atragă investitori străini și să promoveze dezvoltarea economică a Cubei.

De asemenea, ambasadorul a subliniat importanța turismului, menționând faptul că statul cubanez este cunoscută pentru plajele sale superbe, climatul excelent, trabucurile celebre și cultura vibrantă, atrăgând mulți turiști români în fiecare an. Destinații populare precum Havana, cu mașinile sale clasice americane și arhitectura colonială, și orașul Trinidad, cunoscut pentru clădirile sale coloniale colorate, sunt doar câteva dintre atracțiile care fac Cuba o destinație de neuitat pentru turiști⁶⁶.

Așadar, relațiile dintre România și Cuba rămân puternice și sunt în continuă dezvoltare, în ciuda schimbărilor de-a lungul timpului. Eforturile de a crește schimburile economice sunt un indicator clar al dorinței ambelor națiuni de a-și consolida relațiile. Aceste eforturi includ promovarea turismului, cu accent pe destinațiile populare cubaneze și produsele renumite, cum ar fi trabucurile și romul cubanez. Zona de Dezvoltare Specială Mariel este un exemplu de inițiativă menită să atragă investiții străine, inclusiv din România, în sectoare precum energia regenerabilă, agricultura și turismul.

De asemenea, recente acorduri în domeniul sănătății și educației reflectă dorința ambelor țări de a colabora în proiecte de interes comun. Astfel, România și Cuba demonstrează că, prin cooperare și dialog, pot depăși provocările și pot crea oportunități de creștere și dezvoltare reciprocă. Relațiile bilaterale sunt susținute de un angajament comun pentru progres și bunăstare, reflectând o prietenie durabilă între cele două națiuni.

⁶³ Romanian Business Journal, *National Day of the Republic of Cuba*: "We hope Romanian presence in Cuba will increase in the future. There are many opportunities that can be interesting for the Romanian market" (II), <https://www.romanianbusinessjournal.ro/national-day-of-the-republic-of-cuba-we-hope-romanian-presence-in-cuba-will-increase-in-the-future-there-are-many-opportunities-that-can-be-interesting-for-the-romanian-market-ii/>, accesată la data de 12.06.2024.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ Romanian Business Journal, *National Day of the Republic of Cuba*: "We hope Romanian presence in Cuba will increase in the future. There are many opportunities that can be interesting for the Romanian market" (I), <https://www.romanianbusinessjournal.ro/national-day-of-the-republic-of-cuba-we-hope-romanian-presence-in-cuba-will-increase-in-the-future-there-are-many-opportunities-that-can-be-interesting-for-the-romanian-market-i/>, accesată la data de 12.06.2024.

⁶⁶ *Ibidem*.

Un bun exemplu care demonstrează faptul că sunt luate măsuri pentru îmbunătățirea relației economice între cele două state îl constituie vizita viceministrului Afacerilor Externe al Cubei, Elio Eduardo Rodriguez Perdomo, în România.

„În București, la data de 16 octombrie 2023, viceministrul Afacerilor Externe al Cubei, Elio Eduardo Rodriguez Perdomo, și Secretarul de Stat pentru Afaceri Globale și Strategii Diplomatice al MAE, Traian Hristea, au prezidat consultările între Ministerele de Externe ale celor două țări”. Discuțiile s-au concentrat pe schimbul de opinii privind agenda bilaterală și internațională, precum și pe probleme de interes regional. Un punct important al discuțiilor l-a constituit explorarea potențialului economic și comercial existent între cele două țări.

Un alt aspect notabil al vizitei a fost aprecierea exprimată de partea cubaneză față de poziția României, ca parte a Uniunii Europene, în favoarea rezoluției pe care Cuba o prezintă anual la ONU, cerând ridicarea blocadei economice, comerciale și financiare impuse de Statele Unite. Această poziție subliniază sprijinul diplomatic și solidaritatea României cu Cuba, contribuind la întărirea relațiilor bilaterale.

„Delegația României a inclus personalități importante, precum Directorul General al Direcției pentru Organizații Internaționale și Afaceri Multilaterale, Elisabeta David, Valentin Budău, Director pentru America Latină și Caraibe, și Florina Badea, funcționar al aceleiași Direcții. Din partea cubaneză, alături de Viceministrul Rodriguez Perdomo, a participat Ambasadorul Cubei în România, Déborah Leticia Ojeda Valedón⁶⁷”.

„În cadrul întâlnirilor, a fost confirmată importanța menținerii periodice a acestor mecanisme de dialog, care permit progrese în agendele respective. Viceministrul cubanez a subliniat voința de avansare a relațiilor bilaterale și potențialul semnificativ de dezvoltare a legăturilor economico-comerciale și de cooperare, inclusiv în domeniul educațional, unde au fost obținute rezultate pozitive”.

„După încheierea vizitei sale în București, la data de 18 octombrie 2023, Viceministrul de Externe cubanez, Elio Eduardo Rodríguez Perdomo, a susținut o nouă rundă de consultări politice între ministerele de externe,

pe lângă alte întâlniri importante cu membri ai Parlamentului și Senatului României și cu reprezentanți ai mișcării de solidaritate cu Cuba din această țară europeană⁶⁸”.

Relația bilaterală dintre România și Cuba în secolul 21 exemplifică adaptabilitatea și realismul în relațiile internaționale. În ciuda diferențelor ideologice semnificative și a evoluțiilor istorice distincte, cele două state au reușit să construiască și să mențină legături puternice, bazate pe interese economice și politice comune.

Vizitele oficiale, acordurile bilaterale și dialogul diplomatic constant au fost esențiale în consolidarea acestei relații. Faptul că România susține Cuba în eforturile sale la nivel internațional, cum ar fi rezoluția anuală la ONU pentru ridicarea embargoului impus de Statele Unite, subliniază angajamentul României față de parteneriatul cu Cuba. Ambasadele din ambele țări au jucat un rol crucial în facilitarea și promovarea colaborării în diverse domenii, de la educație și sănătate la turism și investiții. Inițiativele comune și proiectele bilaterale au demonstrat că, prin cooperare și dialog, România și Cuba pot depăși barierele ideologice și pot crea oportunități de creștere și dezvoltare reciprocă.

Relația dintre România și Cuba ilustrează faptul că, în ciuda contextului geopolitic complex, interesul național și beneficiile reciproce pot prevala. Aceasta relație continuă să fie importantă și relevantă, demonstrând că pragmatismul și cooperarea internațională pot conduce la parteneriate durabile și fructuoase. Astfel, relația România-Cuba este un exemplu elocvent al modului în care două națiuni, cu regimuri politice diferite, pot colabora eficient în beneficiul ambelor părți, dovedind că interesele economice și politice pot dainui, indiferent de circumstanțele istorice și politice.

CONCLUZIE

În concluzie, această lucrare a evidențiat complexitatea și dinamica relațiilor bilaterale dintre România și Cuba, subliniind influențele geopolitice, economice și ideologice care le-au modelat de-a lungul secolului XX și începutul secolului XXI.

Relațiile dintre România și Cuba au evoluat semnificativ în contextul influenței Uniunii Sovietice și al dinamicii Războiului Rece. În

⁶⁷ Representaciones Diplomaticas De Cuba En El Exterior, *Celebran en Bucarest consultas políticas Intercancillerías entre Cuba y Rumanía*, <https://misiones.cubaminrex.cu/es/articulo/celebran-en-bucarest-consultas-politicas-intercancillerias-entre-cuba-y-rumania>, accesată la data de 13.06.2024.

⁶⁸ Representaciones Diplomaticas De Cuba En El Exterior, *Concluye vicecanciller cubano, Elio Eduardo Rodríguez Perdomo, visita a Bucarest*, <https://misiones.cubaminrex.cu/es/articulo/concluye-vicecanciller-cubano-elio-eduardo-rodriguez-perdomo-visita-bucarest>, accesată la data de 13.06.2024.

perioada comunistă, ambele state au dezvoltat legături strânse prin intermediul acordurilor comerciale și economice, susținute de vizitele reciproce ale liderilor și de colaborarea în cadrul Comecon. Impactul Crizei Rachetelor și al alianțelor strategice a fost de asemenea semnificativ, influențând politica externă și colaborarea bilaterală.

În secolul XXI, relațiile bilaterale au continuat să se dezvolte, adaptându-se la noile realități geopolitice și economice. România, ca membră a Uniunii Europene, a căutat să își diversifice partenerii economici și să își extindă influența globală, găsind în Cuba un partener valoros. Pe de altă parte, Cuba, sub embargo economic impus de Statele Unite, a căutat să își întărească relațiile economice și comerciale cu alte națiuni, inclusiv România, pentru a-și susține economia internă și a atrage investiții străine.

Colaborările economice au fost sprijinite de acorduri comerciale și de cooperare în diverse sectoare, precum turismul, sănătatea, agricultura și energia. Vizitele oficiale și schimburile diplomatice la nivel înalt au consolidat prietenia și încrederea reciprocă dintre cele două națiuni, demonstrând că interesele economice și politice pot prevala asupra ideologiei. Ambasadele din București și Havana au jucat un rol crucial în facilitarea acestor relații, sprijinind negocierile, organizând evenimente culturale și oferind suport consular cetățenilor.

Lucrarea demonstrează că relațiile dintre România și Cuba, deși influențate de schimbările ideologice și geopolitice, au fost guvernate de pragmatism și de dorința de a colabora pentru dezvoltarea reciprocă. Acest parteneriat continuă să fie relevant și important, reflectând capacitatea ambelor națiuni de a depăși barierele ideologice și de a găsi modalități de cooperare și dialog în beneficiul ambelor părți.

BIBLIOGRAFIE

Cărți

1. BALL, TERENCE, DAGGER RICHARD, O'NEILL DANIEL, *Political Ideologies And the Democratic Ideal*, 9th ed. Boston: Pearson, 2014.
2. BURCHILL SCOTT, *Theories of international Relations*, Palgrave, Houndmills-Basingstoke-Hampshire, 2001
3. DUROSELLE, JEAN-BAPTISTE (et al.), *Istoria relațiilor internaționale*, Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2006
4. GORUN, HADRIAN, *Relații Internaționale În Secolul Al XX-lea: Concepte Fundamentale, Școli De Gândire, Repere Istorice*, Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2010

5. GRIFFITHS MARTIN, *Relații Internaționale, Școli, Curente, Gânditori*, Ziua, București, 2003
6. Mocanescu Alice, *Practicing immortality: Schemes for conquering 'time' during the Ceausescu era*, Studies Ethnicity Nationalism, 2010
7. SOULET, JEAN-FRANCOIS, *Istoria Europei de Est de la al Doilea Razboi Mondial pana in Prezent*, Translated by Marius Roman, Polirom, 2008

Surse Online

1. Ambasada României în Republica Cuba, *Ambasadorul României în Cuba*, <https://havana.mae.ro/node/149>
2. Ambasada României în Republica Cuba, *Relații bilaterale – Scurt Istoric*, <https://havana.mae.ro/node/221>
3. Amintiri din Comunism, *CEAUSESCU IN CUBA IN VIZITA LA FIDEL CASTRO*, 1973, https://youtu.be/3gsX_Nk5_MA?si=vciF9WwWyzNbIJYB
4. Amintiri din Comunism, *CEAUȘESCU IL PRIMEȘTE PE FIDEL CASTRO LA BUCUREȘTI*, mai 1972, https://www.youtube.com/watch?v=3gsX_Nk5_MA
5. BETEA, LAVINIA, *Apoteoza lui Ceaușescu – 21 august 1968*, <https://historia.ro/sectiune/general/apoteoza-lui-ceausescu-21-august-1968-581884.html>
6. Britannica, *Comecon*, international organization, <https://www.britannica.com/topic/Comecon>
7. Britannica, *Rome*, <https://www.britannica.com/topic/government/Rome>
8. Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. „Group of 77.” Encyclopedia Britannica, January 31, 2024, <https://www.britannica.com/topic/Group-of-77>
9. Business Review, *Ceausescu's legacy: Romania has to recover loans of USD 776 million from Iraq, Libya, North Korea and third world countries, granted during the Communist regime*, <https://business-review.eu/investments/ceausescus-legacy-romania-has-to-recover-loans-of-usd-776-million-from-iraq-libya-north-korea-and-third-world-countries-granted-during-the-communist-regime-182660>
10. Chas.W.Freeman, Sally Marks, *Diplomacy*, <https://www.britannica.com/topic/diplomacy>
11. Cucu, V. S., Turnock, . David, Hitchins, . Keith Arnold and Latham, . Ernest. „Romania.” Encyclopedia Britannica, May 3, 2024. <https://www.britannica.com/place/Romania>
12. DELETANT, DENNIS, *New Evidence on Romania and the Warsaw Pact, 1955-1989*, <https://www.wilsoncenter.org/publication/new-evidence-romania-and-the-warsaw-pact-1955-1989>
13. Feinberg, E., Richard, *The Cuban Economy – Progress, Challenges And Opportunities*, <https://www.brookings.edu/articles/the-cuban-economy-progress-challenges-and-opportunities/>
14. Flacăra, *Vizita Președintelui Nicolae Ceaușescu În America Latină*, http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/flacara/1973/09/flacara_1973_09_37.pdf

15. Havana Times, *Can Cuba Choose To Not Pay Its Debt?*, <https://havanatimes.org/features/can-cuba-choose-not-to-pay-off-its-debt/>
16. HERSHBERG, G.JAMES, *New Russian Evidence on Soviet-Cuban Relations, 1960-61: When Nikita Met Fidel, the Bay of Pigs, and Assassination Plotting*, <https://www.wilsoncenter.org/publication/new-russian-evidence-soviet-cuban-relations-1960-61-when-nikita-met-fidel-the-bay-pigs>
17. History, *Romania enters World War I*, <https://www.history.com/this-day-in-history/romania-enters-world-war-i>
18. Index Mundi, *Cuba International organization participation*, https://www.indexmundi.com/cuba/international_organization_participation.html
19. International Atomic Energy Agency, *List of Member States*, <https://www.iaea.org/about/governance/list-of-member-states>
20. JUMARANG, BEA, KYLENE, *Realism and Liberalism in International Relations*, <https://www.e-ir.info/2011/07/02/realism-and-liberalism-in-modern-international-relations/>
21. Latin American Network Information Center, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1972/19720526-7.html>
22. Latin American Network Information Center, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1972/19720530.html>
23. Latin American Network Information Center, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1972/19720531-2.html>
24. Latin American Network Information Center, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1973/19730831.html>
25. Larry Watts, *Romania Security Policy and the Cuban Missile Crisis* <https://www.wilsoncenter.org/publication/romania-security-policy-and-the-cuban-missile-crisis>
26. Matthias Oesch, *Commercial Treaties*, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1509>
27. Ministerul Afacerilor Externe, *Primirea de către secretarul de stat Cornel Feruță a ambasadorului agreat al Republicii Cuba la București, pentru prezentarea copiilor scrisorilor de acreditare*, <https://www.mae.ro/node/58439>
28. Monitorul de Vrancea, *Ambasadorul României în Cuba s-a întâlnit cu primarul Focșaniului și cu președintele Consiliului Județean*, <https://www.monitoruldevrancea.ro/2021/07/14/ambasadorul-romaniei-in-cuba-s-a-intalnit-cu-primarul-focsaniului-si-cu-presedintele-consiliului-județean/>
29. Monitorul Oficial, *Acordul comercial și de cooperare economică între Guvernul României și Guvernul Republicii Cuba din 05.02.1995*, <https://lege5.ro/Gratuit/gyydqma/acordul-comercial-si-de-cooperare-economica-intre-guvernul-romaniei-si-guvernul-republicii-cuba-din-05021995?d=2024-02-24>
30. Norwich University, *Key Theories of International Relations*, <https://online.norwich.edu/key-theories-international-relations>
31. Office Of The Historian, *Memorandum of Discussion at the 435th Meeting of the National Security Council, Washington, February 18, 1960*, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v06/d456>
32. Office Of The Historian, *The Cuban Missile Crisis*, <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/cuban-missile-crisis>
33. Primăria Municipiului Focșani, *PRIMARUL MUNICIPIULUI FOCȘANI S-A ÎNTÂLNIT CU AMBASADORUL ROMÂNIEI ÎN CUBA*, <https://www.focsani.info/stiri/primarul-municipiului-focsani-s-a-intalnit-cu-ambasadorul-romaniei-in-cuba>
34. Representaciones Diplomáticas De Cuba En El Exterior, *Celebran en Bucarest consultas políticas Intercancillerías entre Cuba y Rumanía*, <https://misiones.cubaminrex.cu/es/articulo/celebran-en-bucarest-consultas-politicas-intercancillerias-entre-cuba-y-rumania>
35. Representaciones Diplomáticas De Cuba En El Exterior, *Concluye vicedirector cubano, Elio Eduardo Rodríguez Perdomo, visita a Bucarest*, <https://misiones.cubaminrex.cu/es/articulo/concluye-vicedirector-cubano-elio-eduardo-rodriguez-perdomo-visita-bucarest>
36. Robert PfaltzGraff, Charles A. McClelland, *International Relations*, <https://www.britannica.com/topic/international-relations>
37. Romanian Business Journal, *National Day of the Republic of Cuba: "We hope Romanian presence in Cuba will increase in the future. There are many opportunities that can be interesting for the Romanian market" (I)*, <https://www.romanianbusinessjournal.ro/national-day-of-the-republic-of-cuba-we-hope-romanian-presence-in-cuba-will-increase-in-the-future-there-are-many-opportunities-that-can-be-interesting-for-the-romanian-market-i/>
38. Romanian Business Journal, *National Day of the Republic of Cuba: "We hope Romanian presence in Cuba will increase in the future. There are many opportunities that can be interesting for the Romanian market" (II)*, <https://www.romanianbusinessjournal.ro/national-day-of-the-republic-of-cuba-we-hope-romanian-presence-in-cuba-will-increase-in-the-future-there-are-many-opportunities-that-can-be-interesting-for-the-romanian-market-ii/>
39. Teofil Teleuca, *Revoluția Cubaneză și primii ani ai conducerii lui Fidel Castro (1953-1962)*, <https://historia.ro/sectiune/general/revolutia-cubaneza-si-primii-ani-ai-conducerii-lui-565586.html>

-
40. TODD, HANNAH, *Medical Diplomacy – Lessons From Cuba*, <https://www.thinkglobalhealth.org/article/medical-diplomacy-lessons-cuba>
41. WALLER, G., STEPHEN, *Cuba's 50-Year Health Diplomacy Program: Lessons Learned for Global Health Engagement*, <https://academic.oup.com/milmed/article/182/1-2/1451/4099824?login=false>
42. World Data, *Member of the Non-Aligned Movement*, <https://www.worlddata.info/alliances/non-aligned-movement.php>
43. World Health Organization, *Countries*, <https://www.who.int/countries>